

Отже, проаналізувавши найпоширеніші технічні засоби (мозаїка, фреска, енкаустика), за допомогою яких творився християнський іконопис, можемо підсумувати, що початки ікономалювання засвідчені ще в найдавніших цивілізаціях, серед яких почесне місце займає стародавній Єгипет (поховальна єгипетська маска), античні Греція та Рим (фаюмський портрет).

ЛІТЕРАТУРА

1. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту: Із мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена / Переклад проф. Івана Огієнка. – К. : Укр. Біблійне Т-во, 2009. – С. 909, 973.
2. Власов В.Г. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства [Текст] : В 10 т. – Т. IV: И – К – / В.Г. Власов. – СПб. : Азбука-классика, 2006. – С. 72.
3. Креховецький Яків Богослов'я та духовність ікони / Я. Креховецький. – Львів : Свічадо, 2008. – С. 145.
4. Культурологія. Термінологічний словник: Навчальний посібник / Автор-укладач В.І. Антофійчук. – 2-ге вид., випр. і допов. – Чернівці : Книги – XXI, 2007. – С. 145.
5. Релігійний туризм: термінологічний словник-довідник / Автор-упорядник Т. Божук. – Л. : Український бестселер, 2010. – С. 63.
6. Флоренський П.А. Иконостас / П.А. Флоренский. – М. : "Искусство", 1995. – С. 149.
7. Шевченко В.М. Словник-довідник з релігієзнавства / Автор-упорядник В.М. Шевченко. – К. : Наук. думка, 2004. – С. 158.
8. Weizmann K. The Mandyonion and Constantine Porphyrogenetios // Cahiers archeologiques. – Paris, 1960. – Vol. 11. – P. 163–184; Государственная Третьяковская галерея. Каталог собраний. – М., 1995. – Т. 1. – С. 53.

Баран Б.

Науковий керівник – доц. Кіцак В. М.

СТВОРЕННЯ УПА В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОМУ ПРИКОРДОННІ У 1943-1945 РОКАХ

Україно – польське прикордоння – це довга, вузька смуга, біля 700 км., вздовж кордону між СРСР і «Червоною» Польщею, де проживає етнічне українське та польське населення, яке у періоді «добровільного переселення» винищувало одне одного за цькуванням спочатку Гітлерівської Німеччини, а згодом і Радянського Союзу. В історичні науці це територія відома як Закерзоння – давні українські землі Холмщина, Підляшшя, Надсяння, Лемківщина, які опинилися на польській частині Галичини. Актуальність проблеми полягає саме висвітленні та аналізу утворення та діяльності УПА в польсько-українській приграничній зоні. Створення УПА на Закерзонні відбувалося в складних суспільно-політичних і соціально-економічних умовах, і в цей час був втіленням національної ідеї, тим джерелом, з якого наступні покоління перейняли утвердження національної свідомості, свободи особистості та свободи нації. Ця сторінка нашої історії була логічним продовженням боротьби за волю, яку започаткували Українські націоналісти ще у довоєнний час.

Метою праці є обґрунтовані висновки, щодо історичної ваги та громадсько-політичної ролі створення УПА на території україно – польського пограниччя для національно визвольного руху; визначити внесок ВО «Сян» у процес національно-патріотичного розвитку українського народу. З мети впливає ряд наступних завдань:

1. Обґрунтувати основні закономірності виникнення та розвитку протистояння поляків проти українців на Закерзонні;
2. Висвітлити історико-політичні передумови виникнення збройного опору польським терористичним угрупованням і Війську Польському;
3. Визначити причини, створення Самооборонних кушових відділів, а згодом військових формувань ВО «Сян»;
4. Показати основні напрями діяльності повстанського руху, структуру й організацію народних мас, що стали на збройний шлях боротьби за свою незалежність;
5. Дати цілісну оцінку воюючим сторонам, визначити їх вплив на перебіг воєнно-політичних дій на Закерзонні;

Об'єктом дослідження є повна і неупереджена оцінка подій на Закерзонні, організація народних мас у боротьбі за свою незалежність та оцінка воюючих сторін у цій боротьбі.

Предметом є військові формування, створені на території Закерзонської України (СКВ; перші сотні, що організували вишкіл; УПА на території краю), які спричинили значний вплив на населення України та Польщі. У статті використано історико-хронологічний, проблемний та порівняльний методи розгляду досліджуваного матеріалу.

Хронологічні рамки роботи визначенні періодом від створення восени 1943 року Самооборонних кушових відділів (СКВ) по вересень 1945р., коли Польські війська розпочинають примусове виселення українськогонаселення з території Закерзоння.

Історіографією проблеми займалися багато дослідників, проте не завжди було дотримано принципи об'єктивізму та не було всебічно вивчене і висвітлене запропоноване питання. Наявність ідеологічних штамів в історіографії як України, так і Польщі, що пов'язано з їх колишнім комуністичним режимом, не дозволяли об'єктивно дослідити питання боротьби за незалежність українців і поляків, дати їй критичну наукову оцінку. Недостатня кількість наукових досліджень зумовлює постійні політичні зловживання як в українському, так і в польському середовищах. Значний вклад у дослідженнях діяльності ОУН-УПА знаходимо у праці В.Сергійчука «Трагедія українців в Польщі», що є ґрунтовним дослідженням долі українців Закарпаття. Завдяки боротьбі ОУН-УПА проти польського підпілля, а також польських і радянських військ на Закарпатті польським і радянським підрозділам не вдалось здійснити поголовного виселення українців в 1944-1946 рр.[1]. Великий вклад у дослідженні проблеми зробила українська діаспора у Канаді, видавши 16-й том літопису УПА «Підпільні журнали Закарпатської України у 1945-1947рр.», де зібрано матеріал про долю українських земель за лінією Керзона, боротьбу УПА проти переселення та показано взаємозв'язки з іншими військовими формуваннями на території прикордоння [2]. Важливими є свідчення самих свідків, та учасників подій 1943-1947 років, які зібрані Й.Свинко, Б.Лановик у праці «Межовий край у вогні»[3]. Науковим та об'єктивним дослідженням з цієї теми є праця А.Русначенка «Народ збурений» де викладено основні етапи створення та діяльність УПА проти переселення українців з Польщі, показана співпраця АК з УПА[4]. Варто відзначити і праці: Петра Мірчука «Українська Повстанська Армія. 1942-1952. Документи і матеріали» у розділі «На Закарпатті» присвячений діяльності УПА на Холмщині, Підляшші, Надсянні та Лемківщині [5]; Юрія Киричука «Історія УПА»[6]; Юрія Судина «Закарпаття 1939-1947: Хроніка подій»[7]; Юрія Макара «Холмщина і Підляшшя в першій половині ХХ століття»[8]. Досить ґрунтовною є праця Володимира В'ятровича «Друга україно-польська війна 1942-1947 рр.» [9], яка базується на широкому колі архівних документів з Галузевого державного архіву Служби безпеки України. Саме дослідження полягає у тому, щоб визначити причини, створення Самооборонних кущових відділів (далі СКВ), а згодом Військового Округу (далі ВО) «Сян», тому що в українській і зарубіжній історіографії не до оцінено протистояння двох народів, та його вплив на формування окремих держав.

Взимку 1943 – 1944 рр. польське підпілля, головним чином Армія Крайова, захоплює території Закарпаття. Всіх свідомих українських патріотів польські бойовики знищують фізично, вбиваючи при цьому їхніх дружин і дітей, а від решти українського населення вимагають заяв про лояльність і підтримку польського повстанського руху [6,с.39].

Радянський Союз відносно Закарпаття не мав спочатку чітко визначеної політичної позиції. На рубежі 1943–1944 рр. тодішній нарком закордонних справ УРСР О. Корнійчук публічно висунув домагання приєднати до України історичні українські землі. Однак, після створення у Любліні у липні 1944 р. польськими комуністами ПКНВ (Польського Комітету Національного Визволення) Й. Сталін вирішив піддобритися до поляків. За свідцтвом польського публіциста Ксаверого Прушинського, «Й. Сталін не хотів іти на поступки полякам в околиці Віленщини, зате радо згоджувався на щораз більші поступки з терену Галичини, щоб за цю ціну приєднати польську опінію на сторону наставленого ним польського уряду. Керуючись такими мотивами, Й. Сталін зробив опісля ще дальші поступки з території Советської України на користь, ще наразі до якогось часу офіційно не радзєцької, але вже на добре червоній Польщі»[2,с.130]. У вересні 1944 р. між Радянським Союзом і урядом Польщі було досягнуто домовленості про прийняття лінії Керзона як польсько-українського кордону[6,с.39]. В наслідок цього, у межах Польщі опинилися досить велика частина українських етнографічних земель. Це насамперед: Лемківщина, з містами: Лісько, Сянік, Балигород, Риманів, Горлиці, Криниця, на північ Бірчанщина, частина Перемищини, з містом Перемишль, Ярославщина, Засяння, північна Равщина, Томашівщина, частина Сокальщини (Варяж, Угнів, Белз, Кристинопіль), Грубешівщина; Холмщина; Підляшшя; околиці Берестя й північної Львівщини [2,с.131]. Таким чином, СРСР відступив полякам приблизно 15% західноукраїнських земель, де проживало автохтонне населення України.

Під час німецької окупації польські шовіністичні елементи підняли на Холмщині сильний протиукраїнський терор. «...німці здійснювали переселення поляків і українців з тим, щоб звільнити землі для німецьких колоністів і фольксдойчів з Румунії. Українців часто селили на місцях виселених поляків. Польські банди нападали вночі на таких переселенців» [1,с.246]. Все це діялось в 1943 р. Але ще в 1942 – першій половині 1943р. від польського терору на Холмщині загинули полковник Яків Гальчевський-Войнаровський, голова Українського Допомогового комітету в Грубешеві доктор Микола Струтинський, був смертельно поранений колишній сенатор Іван Пастернак. У Грубешівщині загинуло 2000, а на Холмщині – 5000 українців. Чим пояснити такі звірства? Це була реакція на успішне зростання свідомого культурно-освітнього й політичного життя українців на цих теренах. Адже саме сюди після вересня 1939 р. переселилася значна українська еміграція з Галичини. Саме тут найактивніше діяв Український Центральний комітет під керівництвом професора Володимира Кубійовича[5,с.95].

Наступ і терор польських підпільних формувань у 1942 -1943рр. можна пояснити поразкою польської сторони на Волині (У радянських документах відповідальність за волинську трагедію

покладалася на «бульбівців», а у спогадах політичних противників ОУН(Б) – на «рубанивців», тобто прихильників «урядуючого» провідника Миколи Лебеда (Максима Рубана). В матеріалах Делегатури польського уряду за 1943 р., коли йшлося про анти польські акції на Волині, фігурувала, як правило, не ОУН(Б) і навіть не УПА, а «волинська ОУН». За цією назвою стоїть провідник ОУН(Б) на Волині і командувач УПА Д. Клячківський. Саме цей видатний діяч українського повстанського руху доклав тоді найбільше зусиль до організації не тільки анти німецької і антирадянської, але й антипольської боротьби. Саме через події на Волині Д. Клячківського (Клима Савура) у листопаді 1943 р. позбавили посади головнокомандувача УПА. [9,с.79].

Холмщина тоді розглядалася як можливість помсти. Так восени 1943 р. по всій території Генерального губернаторства, за винятком дискрикету «Галичина», почалися винищувальні дії польського підпілля, спрямовані проти німецьких колоністів і українців. Вони були ініційовані наказом головного коменданта Армії Крайової генерала Т. Коморовського (псевдо – «Бур») від 4 серпня 1943 р. про початок загальної «відплатної акції» за участь українців у німецьких пацифікаціях. На території Грубешівського і Томасівського повіті було спалено до червня 1944 р. близько півтори сотні українських сіл, в яких мешкало до 15 000 осіб [7,с.64]. В.Сергійчук висловив думку, що поляки «проводячи «відплатні акції», «розчищали» коридор із Польщі на Львів» [1,с.260]. Польський терор та безкарність польських бандитів викликала значне незадоволення серед українських сільських мас, тому ядро формування українських військових відділів у Закерзонні становила сільська інтелігенція та молодь.

Початок діяльності ОУН на цих територіях розпочався ще перед війною. Стан роботи на цих територіях оцінювався як слабкий. Це пояснюється тим, що найактивніша частина політичної еміграції з літа 1941 р. вирушила на Схід, а місцевих людей, готових до роботи, виявилось недостатньо. Тому вже восени 1943 року робилися перші спроби організувати військову самооборону. За ініціативою Якова Гальчевського-Войнаровського цю роботу вела ОУН. За свідченням учасника тих подій, Івана Молодія, сама ОУН у краю тоді була політичною й мілітарною силою, що тільки зароджувалась, тому успіху досягнуто не було: не було зброї, не було вишколу, не до оцінено небезпеку національних зіткнень, не було підтримки якої-небудь військової сили. На весну 1944 р. стали створюватися Самооборонні кушові відділи (СКВ). Вони формувалися з міського населення Холмщини, а згодом направлялися й на лівий берег Сяну. Першу таку сотню на Холмщині очолив комендант поліції з Хороброва Іван Шанва – псевдо «Лис» [8,с.58-59]. Таким чином з Холмщини почалась організація СКВ, або Української Народної Самооборони по усій території україно-польського прикордоння. Згодом почали перебувати члени ОУН, які організували СКВ по певних місцевостях, де з молоді почали організацію військової самооборони. Зусиллями оунівців у 23 селах організовано СКВ, які охороняли жителів від польських бандитських загонів.

У квітні 1944 р. більшість СКВ були переформовані на регулярні сотні УПА. Проте з наближенням радянсько – німецького фронту 11 сотень УПА здійснюють рейд у Карпати, щоб у горах перейти фронт. Пізньою осінню 1944 р. Посяння і Лемківщина стають прифронтовою зоною, з наближенням зими військове командування УПА віддає наказ про «демобілізацію» – сотні розділялися на чоти і рої, які було приставлено до місцевих самооборонних кушових відділів [4,с.181]. Подальшу боротьбу у 1945 році СКВ проводили по мірі можливості самостійно, або спільно з діючими сотнями у краї. Так у «с. Вікторів СКВ прогнав кулеметним вогнем 20-ть енкаведистів, які перевіряли село повбивавши людей...» [2,с.148].

Відверто шовіністичні сили Польщі, розуміли неминучість втрати Західної України після завершення війни, і тому почали докладати всіх зусиль, щоб хоч у нових кордонах, але все ж таки будь-якою ціною домогтися створення однонаціональної польської держави за рахунок, перш за все тотального очищення території Холмщини, Підляшшя, Надсяння та Лемківщини від споконвічного її господаря — українського населення.

Тому з часу відновлення в цих регіонах польської державної адміністрації антиукраїнські акції різко активізувалися, набрали всеохоплюючого характеру. Спалено і знищено близько десятки сіл, гинули тисячі ні в чому не винних людей. Протягом першої половини 1944 року тільки в Грубешівському повіті на Холмщині було спалено 52 села та замордовано понад 4000 селян. До кінця серпня кількість спалених сіл у Холмському та Томашівському повітах досягла 1500. а вбитих селян — до 15 000 [3,с.215]. У квітні 1944 р. з Волині на Холмщину прибуло два курені УПА з загону полковника Острозького та сотня «Вовки» Ягоди-Черники, з Карпом на Посяння надійшла сотня з курення «Сіроманці» під команду Яструба. Збільшилась поставка продуктів до складів, відбувається мобілізація. Старшинами призначали переважно ще учасників Першої світової війни й вихованців старшинських шкіл на Поліссі. Тоді ж розпочався вишкіл мобілізованої молоді. Тривалий час відбувалась реорганізація цих військових з'єднань [4,с.181]. Ці військові відділи УПА прибули із завданням зупинити терор Армії Крайової, яка почала загальні відплатні акції проти українців за те, що вони беруть участь в «німецьких пацифікаціях», від 4 серпня 1943 року.

В основу організаційної будови УПА було покладено територіальний принцип, за яким УПА поділялась на 4 групи, однією із яких була УПА-Захід (Командир УПА-Захід полковник Шелест-Вишитий (Василь Сидор), що охоплювала території Галичини, Буковини, Закарпаття та Закерзоння. Кожна група поділялась на Воєнні Округи (ВО), а вони, в свою чергу на Тактичні Відтинки (ТВ). УПА—Захід мала 6 воєнних округів: 1) ВО «Лисоня» — територія Тернопільщини по Дністер; 2) ВО «Говерла» — Гуцульщина і Буковина; 3) ВО «Чорний Ліс» — Станіславщина; 4) ВО «Маківка» — Стрийщина, Дрогобиччина, Самбірщина, Турківщина; 5) ВО «Буг» — Львівщина; 6) ВО «Сян» — Закерзоння. Саме ВО «Сян» був формально створений в січні 1944 р. Курінним перших сотень УПА в краї влітку 1944 року став Василь Мізерний – «Рен» [6,с.19]. Ця людина одразу завела велику дисципліну в сотнях і почала здійснювати підготовку та вишкіл сотень. Спочатку в курені було чотири сотні: «Веселого», «Бульби», «Бурлака» й «Іскри». Згодом до цього куреня додалися ще сотні «Осипа», «Євгена» та «Крісового». Згодом – сотні «Громенка», «Нечая», «Байди» (з Наддніпрянщини) й «Чорного» (зі Станіславщини)[4,с.181].

У зв'язку із наближенням німецько-радянського фронту, у літку 1944 р. за вказівкою Головного командування, всі загони «УПА-Захід та «УПА-Північ» повинні розчленуватись на відділи не більше, як по дві сотні і перейти в Карпати або у Волинські ліси [3,с.101]. Загін, на чолі із «Реном» у кількості – 11 сотень вирушив у Карпати, щоб у горах перейти фронт та опинитися у більшовицькому тилу. Місцеві сотні змогли повернутися у рідні краї з рейду лише пізньою осінню 1944 р..

На території українського Закерзоння зосереджувалися резервні війська та НКВД, які виконували карально-поліцейські функції. Тут були присутні і прикордонні частини обох більшовицьких держав.

Становище УПА було складним, у зв'язку із важкими переходами фронту (Восени 1944р. пробують повернутися на Холмщину сотня Голуба «Тигри» і курінь Юрченка та потрапляють в оточення, після переходу Західного Бугу, до прикордонних військ НКВД. «Тигри» виходять з оточення без великих втрат, а курінь Юрченка втратив третину людей, а він сам попав у полон [8.184].), та із наближенням зими, командування ВО «Сян» не мало змоги залишити сотні УПА у краї, як єдине ціле, тому з Перемишля надійшов наказ про «демобілізацію» повстанського війська, шостий ВО фактично припиняє своє існування. Курінь «Рена» на Лемківщині теж був розділений на весні 1945 р., але до «демобілізації» не дійшло.

На весні 1945р. на Холмщину повертається із своїм відділом Ягода – Черник, у травні – відділи «Кочовик» (к-р Штиль), «Галайда II» (к-р Куліш), відділ Шумського. На Посяння повертається 11 сотень і три відділи Військового Округу «Маківка» [4,с.185]. Таким чином «на весну 1945 р. ОУН утворила підпільний Закерзонський край з долученням Перемишльської округи. При цьому відновлено роботу ВО «Сян», якому мали підлягати всі відділи УПА на території цього краю.

Закерзонський край ділився на 3 округи, які існували в 1945-1948 рр. 3 квітня 1945 р. крайовим провідником тут стає Ярослав Старух – псевдо «Стяг». Референтом пропагандивним і політичним, заступником крайового провідника стає Василь Галаса – псевдо «Орлан», «Біс. Крайовим референтом СБ стає Петро Федорів – псевдо «Дальний». Крайовим референтом військовим і головним провідником УПА у краї став Мирослав Онишкевич. При Проводі існували ще ряд відділів – технічний, кур'єрський, пропаганди, друкарня. Перший та третій округи ОУН були без назви, другий звався «Батурич».

УПА представлена у Закерзонні ВО «Сян», поділялась на три тактичні відтинки (ТВ): «Лемко», «Бастіон», «Данилів». На початок 1945 р. в складі ТВ «Лемко» існувало два курені: Василя Андрусяка («Ризун») – 4 сотні та Василя Міченого – 5 сотень (у сотнях було й до 180 осіб). ТВ «Бастіон» (1944-1947) охоплював повіти Любачі, Томаші, Любельський (південь). На чолі відтинку став Іван Шпон так («Залізник»). ТВ «Данилів» існував у 1944-1947 роках на терені повітів Грубешів, Влодева, півдня Білої Підляської, частини Томасівського повіту. Командували ним «Ягода»(1945р.), Євген Штендера («Прірва»)–1945 -1946) і Володимир Сорочак («Беркут») – 1946 - 1947)[4.186-187].

Таким чином справжній характер і значення подій 1943 – 1945 рр. неможливо адекватно зрозуміти, якщо їх не розглядати в контексті подій Другої світової війни й у контексті всієї історії польсько-українських взаємин. Українці не мали іншого шляху до незалежності, як боротьба з державами, що панували на українських землях. До того ж українці не претендували на чужі землі, а лише на ті, де вони становили більшість. Натомість поляки прагнули зберегти владу Польщі в регіонах, де польське населення було меншістю. Позбавлена елементарних прав більшість українців вважала польське панування окупацією.

Основними закономірностями виникнення україно-польського протистояння у Закерзонні є етнопольські конфлікти, які тягнуться від існування Речі Посполитої та діяльності владних структур гітлерівської Німеччини і двох більшовицьких держав.

Отже, комплексне висвітлення проблеми є запорукою встановлення історичної правди є ключем до примирення всіх воюючих сторін. Польський терор та безкарність польських бандитів викликала значне незадоволення серед українських сільських мас, тому ядро формування українських військових відділів у Закерзонні становила сільська інтелігенція та молодь. На весні 1944р. стали створюватися

Самооборонні кушові відділи, які чинили опір «загальній відплатній акції» польського війська. У квітні 1944р. більшість СКВ були переформовані на регулярні сотні УПА. Тоді ж з Волині на Холмщину прибуло два курені УПА з загону полковника Острозького та сотня «Вовки» Ягоди-Черники, з Карпом на Посяння надійшла сотня з курення «Сіроманці» під командою Яструба, ці військові відділи УПА прибули із завданням зупинити терор Армії Крайової та реорганізувати військові з'єднання Закерзоння; Було створено ВО «Сян», який поділявся на три тактичні відтинки (ТВ): «Лемко», «Бастіон», «Данилів». Діяльність ОУН – УПА на Закерзонні 1943-1945 рр. є позитивною в контексті захисту українського населення від польських «відплатних акцій». Вояки УПА здійснювали оборону діяльність для українського населення Закерзоння, яке масово підтримувало національно-визвольний рух за свободу і незалежність, забезпечуючи вояків необхідними засобами для існування. ОУН – УПА була єдиною політичною і військовою силою, яка продовжувала боротись за незалежність України в несприятливих воєнно-політичних умовах, її діяльність на Закерзонні була спрямована і на протидію депортації мирного українського корінного населення та була прикладом героїзму українського народу, основою для виховання нових поколінь свідомих патріотів, які втілять гасло «Воля народам і людині».

ЛІТЕРАТУРА

1. Сергійчук В. Трагедія українців Польщі. / Володимир Сергійчук. – Тернопіль: книжково-журнальне видавництво «Тернопіль», 1997. – 440с.
2. Літопис УПА том 16 Підпільні Журнали Закерзонської України 1945 – 1947 / [ред. Й. Потічний.] Торонто: Видавництво Літопис УПА, 1987. – 608 с.
3. Свинко Й., Лановик Б., Межовий край у вогні (Польсько-українські взаємини у 1944 – 1947 рр.)/ Й. Свинко, Б. Лановик. – Тернопіль: «Воля», 2004. – 340с.
4. Русначенко А. Народ Збурений. / А. Русаченко. – К., 2002. – 518с.
5. Мічкур П. Українська повстанська армія 1942-1952 / Петро Мічкур. - Львів: Книгозбірня Просвіти, 1991. – 376 с.
6. Киричук Ю. Історія УПА. / Юрій Киричук Тернопіль: книжково-журнальне видавництво «Тернопіль», 1991. – 407 с.
7. Судин Ю. Закерзоння 1939-1947: Хроніка подій / Юрій Судин, Данило Судин. – Львів: СПОЛЮМ, 2006. - 276 с.
8. Макар Ю.Холмщина і Підляшшя в першій половині ХХ століття / Юрій Макар. - Львів: Інститут Українознавства НАН України ім. І. Крип'якевича, 2003. - 88 с.
9. В. В'ятрович Друга польсько-українська війна 1942-1947. / Володимир В'ятрович. – К.: Вид. дім «Києво-могилянська академія». – 288с.

Петрик Ю.

Науковий керівник – доц. Морська Н.Л.

ОСОБЛИВОСТІ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА ЗА КАРЛОМ ЯСПЕРСОМ

У сучасному філософсько-науковому пошуку особливий інтерес викликають погляди мислителів минулого щодо історичного процесу. Цікавими постають роздуми Карла Ясперса про розвиток людства та народів, зокрема, поділ ним історичного розвитку на різноманітні етапи.

Зважаючи на актуальність досліджуваної теми, ми ставимо собі за мету цілісно дослідити особливі погляди К. Ясперса щодо періодизації історичного процесу.

Для того, щоб досягти поставленої мети, визначимо такі завдання: оцінити періодизацію історії за Ясперсом у його збірнику «Сенс та призначення історії»; проаналізувати суть та ознаки кожного періоду; дослідити їх вплив на подальший розвиток людства.

Об'єктом дослідження є періодизація історії у дослідженнях Карла Ясперса.

Предметом дослідження виступають особливості опису епох у творі «Сенс та призначення історії», їх зародження, особливості та наслідки.

Карл Ясперс, як і низка інших визначних філософів, намагався зрозуміти сенс історії, чому вона йде в одному напрямку, а не в іншому, яка її основна мета. Історія відрізняється від усіх процесів, як сенс від знаку, наслідковість в історії здійснюється у формі традиції [2, с. 490]. Ці роздуми розміщені у збірнику «Сенс та призначення історії». Сам збірник розділений на 3 частини: «Світова історія», «Теперішнє та майбутнє» і «Сенс історії». У першій із них автор поділяє історичний розвиток людства на чотири етапи: доісторія, великі культури давнини, осьовий час і т.зв. післяосьовий сучасний етап. Кожен із них характеризувався певними особливостями [6, с. 29].

Доісторія.

У цей час, власне, людина постає людиною у повному розумінні цього слова: відбувається її біологічний розвиток, вона оволодіває вогнем, винаходить мову, встановлює для себе певні правила, обмеження та заборони, входить у різноманітні групи, намагається пояснити світ за допомогою міфології. Історія бере свій початок тільки бл. 5000 років до н.е. В доісторичний період люди розселилися по Землі. Розселення відбувалося в середовищі обмежених регіонів, було розкиданим, проте, в той же час, носило єдиний характер: великі нешвидкі процеси непомітного виділення рас,